

Milan Pugelj:

Prebujenje.

1.

Peter Srakoš je poštni uradnik. Star je okoli štiridesetih let, velik je, suh, podvržen pljučnim boleznim, plešast in miroljuben. Njegov obraz je podolgovat, nos močan, koščen in ozek, obrvi redke, oči vodene in majhne. Brije se jako neredno. Brki pod nosom so enkrat krajši, enkrat daljši, iz lica in brade pa vedno štrle redke in debele rdečkaste kocine. Kadar se nasmehne, raztegne brezkrvne ustne na levo stran navzdol, levo oko se mu razširi in desno stisne. S takó spačnim obrazom včasih dolgo posluša ali tudi čita cele strani.

Nocoj čita. Sedi, kakor je njegova navada, v kuhinji, pred njim na mizi je razgrnjen „Slovenski narod“ in po njem se vrste članki z debelimi črkami, ki so sama veleizdajstva. Srakošev obraz je daljši in daljši. Žena, ki sloni ob štedilniku, ga opazuje in vpraša.

— Kaj pa bereš?

Vpraša ga nemško, ker je Nemka, doma tam nekje od Gradca. S svojimi črnimi očmi, ki gledajo iz drobnih gubic, zre ostro vanj in ves njen brezbarvni in izžiti obraz pričakuje odgovora. Nemka je od pete do temena, svoje otroke vzgaja nemško, slovenski jezik se ji zdi nekakšen dijalekt kmetov, katerega ne mara poslušati, še manj se ga učiti. V hiši ima nemške knjige in nemške liste. Edina koncesija napram možu Slovincu je ta, da mu z milostnim prezirom dovoli naročiti „Slovenski Narod“.

— Čudno, pravi mož. Kaže se, kakor bi se bilo v par dneh vse obrnilo. Za kar si bil še včeraj obešen, smeš danes pisati in govoriti.

— Kaj pa je? vpraša žena naprej.

— V Makedoniji, pravi mož, so Srbi prebili fronto. Bolgari so se udali, Nemci in naši pa beže.

— Jim bo že dal Viljem, pravi žena in gleda ostro, jim je že dal, pa jim bo še. Za enkrat nas Slovani še ne uženejo.

Mož pripoveduje o dogodkih na laškem bojišču. Ofenziva, avstrijska namreč, ponesrečena. Protiofenziva uspešna. V Belgiji gre vse nazaj. Angleški tanki predirajo vrste, kjer se pri-

kažejo. Ženi se pojavita pod očmi na vsaki strani lica dve rdeči lisi. Njen pogled je še ostrejši. Usta odpre, da se pokaže par redkih dolgih zob, in vzdahne.

— To je kričaški list, kar imaš ti, pravi zbadljivo. To ni resno, kar je tam zapisano. Tiskajo tisto, kar si sami žele.

V kuhinjo pridejo otroci. Večja hčerka je stara sedemnajst let, fant šestnajst, manjša hčerka kaka štiri leta. Večja, Frida, je že v službi pri pošti kakor oče. Ravnateljstvo ji gre na roke, ker je odločna Nemka. Sin obiskuje nemško gimnazijo. Zna nekaj slovenskih besed, pa se sramuje govoriti. Mala Mimi klepeče vse križem: nekaj slovenskega, nekaj nemškega, kakor kaj ujame na cesti ali doma. Sin je vajen praviti zvečer o nemških junaštvih. Zlasti pripoveduje rad, kako se je podrla Rusija. Če odpre človek zemljevid Evrope z gornjo platjo Azije, ne vidi skoro nič drugega nego Rusijo. Kar nesejo, oči sama Rusija. Druge države izginejo pred to záplato. Toda klecnila je, Rusija je na tleh. Frida govori rada o slovenskih uradnikih. Kadar jih pogleda, se ji zde pijani. Nezmožni so, nerodni, na vseh koncih in krajih štrli iz njih kmet, robot in neotesan. Dobro vedo, kaj ona o njih misli in da jih prezira. Sovražijo jo krvavo, o tem je uverjena. Toda šef je Nемеc in na njeni strani. Kadar gre mimo njene mize, je nikoli ne prezre. Nasmehne se in jo vpraša: Kako vam je, gospodična Frida?

Nocoj ne govori ne sin, ne hči. Samo mala Mimi čevrlja nekaj po slovensko, nekaj po nemško. Mater vleče za krilo in kliče:

— Živela Srbija!

— Fej, pravi mati nemško, kakšne izpridene pobaline si pa spet danes poslušala? Tega, Mimi, ne smeš ponoviti nikoli več. Kakor te imam rada, te bom pretepla, če te še kdaj slišim. Ti govori samo to, kar čuješ mene.

— Živela Ugoslavija! zakliče Mimi uporno in zacepeta.

— Molči! se obregne jezno mati in ji potegne predpasnik iz rok.

— Da, da, kima zamišljeno sin, sede za mizo in gleda debele naslove po „Narodu“. Njegov koščeni, podolgovati obraz je tak kakor vedno. Samo oči so nekoliko trudnejše in ravnotakokretnje. Podpre glavo, svedra s prsti črne lase in govori bolj sam sebi kakor drugim.

— Zdaj bo pa nekaj novega na svetu. Jugoslavija, Jugoslavija. Kraljestvo, republika — ali kaj?

Vzdahne, preloži glavo v drugo roko in reče materi: Počasi bo treba pospraviti.

— Kaj še, vzklikne Frida. Ali si tako neumen, da verjameš tem čenčam? Mi, Nemci, smo hoteli samo vedeti, kakšni so ti naši Slovenci. To vse skupaj so le limanice. Zdaj jih imamo v pesteh. Ne boj se, zaslužili so, kar jih čaka: vislice.

Zasmeje se suho, pikro, brez čustva in oče zakašlja.

— No, no, pravi. Gospodičnam ne pristojajo take besede.

— Molči, Frida, pravi mati in daj mi veliko belo skledo sem, da stresem vanjo krompir. Pomagaj mi lupiti.

— Nemčija prosi za mir, bere oče počasi in prestavlja sproti na nemško.

— Pojdi, pojdi, pravi sin. Tako daleč še nismo.

— To je vse nemška spretnost, se oglasi naglo Frida, ki stoji tik štedilnika in lupi krompir. Zvabili jih bodo, ujeli in posekali vse do zadnjega. Potem bo ves svet nemški. Mi bomo gospodarji vse zemlje. Ajs, kako je vroč!

Debel krompir ji pade na tla in razleti na rumenih ploščicah.

— Neroda, jo kara mati. Zdaj drži krompir in pusti politiko!

Oče vstane, vtakne roke v žep in prične hoditi po kuhinji.

— Da, da, pravi in si globoko oddahne. Pred pragom so novi časi. Lahko se v par dneh vse izprevrže. Tisti, ki niso bili nič, bodo na vrhu, tisti, ki so bili vse, bodo na dnu. Mi pa moramo misliti tudi nekoliko nase.

Ustavi se pred ženo in jo gleda mirno, stvarno, udrtih prsi in z rokami v žepih.

— Le vse premislimo, le vse premislimo.

— Če bi res prišlo drugače, pravi žena, potem bi se mi takoj izselili.

— Če bo še čas, odgovori Srakoš počasi in ponovi. Če bo še čas. Kaj pa veš?

— Ti, se šali Frida, pojdeš z nami. Sicer čitaš „Slovenski Narod“, toda naj bo!

— Frida, ti si gos, reče sin ogorčeno. Drži enkrat svoj jezik za umetnimi zobmi.

— Nesramnež, sikne Frida in kima jezno očetu, ki ji maha z roko, naj molči.

Mati zgane obe rami naenkrat in gleda krompir, ki ga ravno lupi. Srakoš hodi spet po kuhinji in premišlja. Spominja se vsega od kraja. Kako se je pred dvajsetimi leti seznanil s svojo seda-

njo ženo, kako so ga prestavljali sem in tja in kako je vsemu dal, da je šlo svojo pot. Skrbel je samo za denar in za tistega je žrtvoval vsak dan osem ur, ki jih je presedel v pisarni. V tem je videl vso svojo dolžnost. Vse drugo je bilo posvečeno udobnosti in lenobi.

2.

Drugi dan po službi je šel Srakoš k svoji materi. Ob šestih, ko so iztekle uradne ure, je bilo že popolnoma temno. Ulice in ceste, ki so kazale lice dolgotrajne vojske, so bile mračne in blatne, trotoarji razdrti, kandelabri za svetilke uviti ali odlomljeni, svetilke po njih že davno razbite.

Srečaval je moške, vračajoč se z dela in stanujoč na drugem koncu mesta, in ženske, ki so skrbne in revne tekale po mestu, da dobe kakršnekoli hrane za lačne otroke in može.

Njegova mati je stanovala v predmestju. V sobi je imela še vso staro rodbinsko ropotijo, ki jo je vozila s seboj, koder je hodila. Na omari je stalo več križev, sveti Anton, lurška Mati božja, po stenah so visele same svete slike razne velikosti, a ob vratih rožni venec z debelimi črnimi in rjavimi jagodami. Pohištvo je bilo staro in zanimivo.

Ko je vstopil, je sedela mati pri mizi in čitala iz debele, rdeče obrobljene mašne knjige. Luč je stala tik nje, bila je tista davna petrolejka z belim senčnikom, ob kateri se je učil Srakoš še kot dijak.

— Dober večer, mati, jo je pozdravil.

— Bog daj, bog daj, je ponovila naglo starka in ga gledala pozorno in ljubeznivo s svojimi starimi oslabelimi očmi. Tak si se vendar enkrat spomnil name, tak si vendar prišel.

In takoj je poskrbela zanj.

— Malo ajdovih žgančkov ti lahko skuham, tudi masti imam nekaj in jajček. Če hočeš, pa ti rada naredim.

— Nič ni treba, mama, kar tako se pogovoriva.

— Boš pa malo dobrega kruha in par jabolk.

Naglo je vstala, prinesla belega kruha in dve debeli rdeči jabolki. Položila je vse predenj in ga silila: Tak jej, no, tak jej!

Srakoš si je odrezal belega kruha, ki je bil tiste čase redek, lupil je rdeče jabolko in zavzdihnil. Starka je pomeknila stol bliže, gledala skrbno sinov obraz in iskala v njegovih očeh, v njegovih potezah in na njegovih ustnih hipne misli in pravo stanje.

— Mama, novi časi so prišli, stari so propadli, je rekel sin.

— Sem nekaj slišala in nekaj tudi brala, je rekla naglo starka. Saj tako je prav. Vsak zase, ne pa tisto, da bi tlačili drug drugega kakor do zdaj.

Srakoš kima z glavo, dene v usta košček kruha in ga počasi žveči. Toda, pravi, tudi tako je že, da mora nemški uradnik na Nemško, naš pa k nam.

— Kakopak, reče starka, saj tako naj bo.

— Kjer je vse v redu, gre to gladko izpod rok, govori sin, pri meni na primer pa je vse drugače.

— E, Peter, povzame mati, nisem ti dejala enkrat, večkrat sem ti ponovila in še takrat, ko je bil čas. Naš človek vzemi našo žensko za ženo, táko, ki govori naš jezik in ki po naše misli. Hojoj, koliko ti je po naših krajih lepih in mladih deklet, menda nikjer toliko. Pa ste bili taki vmes, da jih niste videli. Šli ste med Nemce in pripeljali domov, kar ste pobrali tam na cesti. Ni se znalo obrniti v domači hiši, ni moglo z materjo izpregovoriti besede, ker ni znalo našega jezika. Ej-jej, kako je bilo žalostno, ko si pripeljal ti svojo! Takrat je bil še rajni oče živ, vse sva pripravila za sprejem, pa zraven vedela, da bo napak. Oče je tolkel nekaj po nemško, pa mu ni šlo. Medve sva se pa le gledali, čeprav si ti pripovedoval meni, kaj misli ona, in njej, kaj sem rekla jaz. Ponoči se je oče prekladal po postelji in vzdihoval, pa sem ga vprašala, kako sta mu všeč. Saj sama vidiš, je zastokal in se prekladal naprej.

Sin grize jabolko in pravi: Res je. Pa je vsega le največ krivo to, ker so nas mešali. Nemce so pošiljali med nas, nas pa med Nemce in tako se je kateri ujel.

— Le čakaj, nadaljuje mati, jaz sem to že vse takrat premislila. Vidiš, pridejo otroci in treba jih je izrediti. Ali po tvoje, ali po njeno? Potrebno je, da eden odneha in tisti ni potem nič. Tisti ne velja. Otroci ne govore njegovega jezika, nimajo njegovih navad, niso po njem izučeni. Tisti ne velja. Zakon pa, kjer ni nič mož ali nič žena, je slab. Tako je, kakor človek na eni nogi. Saj gre vse naprej, saj se živi, pa kako!

Srakoš premišlja, gleda v mizo in preklada olupke.

— In še eno je res, doda mati, še eno. Če vzame Nемеc našo žensko, bo vse po njegovem. Otroci, ona, vse po njem, vsi po nemško in vsi Nemci. Če ti pa Slovenec vzame Nemko, je pa ravno narobe. Vse po njenem, vse po nemško, otroci in še

mož. Kakšni pa ste, res vas ne spoznam. Stara sem, pa si mislim, če bi bila mlada, pa če bi že kako prišlo, da bi imela Nemca za moža, tistega pa ne, sin, da bi prodala vse, kar je našega, kar tako na slepo. Jezika ne dam, bi rekla, pa svojih otrok tudi ne. Tako naj bodo, kakor sem jaz. Vi ste možje, no, pa tako!

— Eh, pravi sin, včasih sem mislil na to, pa redko. Nauči ženo svojega jezika, toda kdaj? Službe osem ur na dan, človek si rad oddahne in tako mine čas.

— Nič, nič, poprime mati, saj ni tega, kar sva se nazadnje menila, nič treba. Hojoj, koliko ti je pri nas deklet, zalih deklet kakor malokje! To, kar ste navozili od drugod, se lahko pred njimi skrije. Vidiš, sosedova Lena, saj se je še spomniš? Včasih me je vprašala: Kaj pa vaš? Kaj pa Peter? Se bo pa tam oženil! — Nič se ne bo, te je branil oče, saj je moje krvi! — No, potem si pa pripeljal svojo sedanjo in Lena se ti je smejala. Tako, je rekla, bi pa tudi pri nas lahko dobil!

— Veste, mama, pravi sin, zdaj je tako, da mora vsak iskati službe tam, kamor spada. Nemec med Nemci, naš med nami.

— Saj to je prav, kima mati, saj tega je treba.

— Frido so spodili iz službe, vzdihne sin.

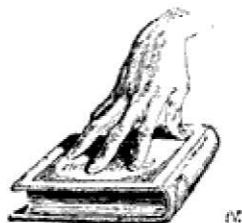
— Zakaj, se začudi mati.

— Nemka je.

— E, če je Nemka, se premisli mati, potem je seveda prav. Pa da je Nemka, praviš, pa tvoja hči je!

— In če grem jaz na Nemško, pa mene tam odslovijo. Zdaj dobro vidim, mati: vse je bilo narobe. Prišli so časi, ki delajo z nami obračune za nazaj. In ne za malenkosti; za celo življenje. Vidi se, kaj bo. Družine se bodo ločile, žena bo pustila moža, oče otroke, mati sina. Delilo se bo vse natanko, kakor si je kdo zaslužil. Kdo bi si bil kdaj mislil na ta življenjski obračun?

(Konec prihodnjič.)

Milan Pugelj:

Prebujenje.

(Konec.)

Srakoš vstane in hodi po sobi z rokami v žepu, udrtih prsi in postaran.

Mati ga spremlja z očmi in misli.

— Zdaj ti pa nič ne rečem, kako stori in kako ne stori. Star si že, hčer imaš godno za možitev. Sam si svetuj. Molila pa bom, da bi ti dal sv. Duh prave misli. — Kaj je pa tvoj sin?

— Saj veste, odgovori sin, študira.

— Ne, ne, pravi mati. Ali je naš, ali ni?

— Nemec, odgovori Srakoš, kakor bi obsodil sam sebe.

— Nemec, ponovi starka ostro, Nemec! Zato me ni nikoli k vam, ker ne maram tujih ljudi. Če pridem, pa te ni doma, s kom pa naj govorim? Nihče ne razume mene in nikogar jaz. In tako je v tvoji družini, v družini mojega otroka, edinega sina. Sramota!

Srakoš hodi sem in hodi tja in ne reče besede. Samo upognjen je še bolj in njegov ščetinasti obraz je rumen kakor vosek.

3.

Drugi večer se je v kuhinji kmalu ločil, odšel v sobo in sedel v temen kot zofe, stoječe od okna sèm ob steni. Luč, ki je gorela zunaj na cesti, je segala skozi obe okni in prostor medlo razsvetljevala. V nedoločnih obrisih se je videlo dvoje vzporednih postelj, naslonjalo stola, rob omare, svetlikajoča se stran peči in del zlatega okvirja slike, ki je visela nad posteljama.

Iz kuhinje je odmeval prepir, ki se je vnel med Frido in njenim bratom. Naenkrat je zakričala še mati in mala Mimi je pričela jokati. Ali kmalu se je vse poglelo in po stanovanju ni bilo čuti drugega kakor rožljanje žlic, ki so padale v enakih presledkih v predal.

Srakoš je vstal, se tiho slekel, si odgrnil posteljo in zlezal pod odejo. Pokrit visoko do ušes je strmel v okno in premišljal vse od kraja. Dolgo se ni tako ganil, a nenadoma je zamahnil z roko, vrgel odejo po sebi, zategnil obraz in si šepetal:

— Kaj? Kdo sem jaz? Kaj? Kdo da sem?

Stisnil je zopet zobe in ustne, gledal sovražno v tla, popravil odejo in ležal mirno kakor prej.

V spominih je razvrstil pred sabo vse: mladost, domače trate, Leno, gozd, očeta in mater. Tam je hiša, lipa, sultan, klop, rastoča koruza in solnčne rože. Zdi se mu, kakor da bi bil ležal do tega trenutka v grobu, zdaj pa vstal iz črne jame in lezel naravnost domov. Leze, leze, in kamor prileze, ga vse pozna. Naš je, pravi oče, naš je, kima mati in Lena trdi celo: moj je. Sultan priskače in se tepe z repom po zalitih bedrih, rdeč jezik mu visi iz gobca, a oči se mu svetijo kakor mokri črni kameni. In domača trata se smeje, haha, se smeje vsa, kolikor je dosežejo oči, in koruza se smeje, haha, in velike rumene solnčne rože. In solnce in vse jasno nebo in pravijo le eno: naš je!

Vrata v sobo se odpro, vstopi žena in Srakoš se potuhne in zapre oči. Ne ljubi se mu izpregovoriti besede, odvratne so mu. Vse čuje, kako nalahko pokašljeje, kako se slači, zleze v posteljo in moli po nemško očenaš in češčenomarijo. Srakoš misli nanjo, spominja se vsega prav od kraja, kako jo je prvič zagledal v družini revnega in ponemčenega poduradnika. Silna družina velikih in majhnih otrok, mati izmozgana, nekdanj natakariča v zakajeni beznici, danes „gospa“, da ji sam bog pomagaj, oče pretegnjen in izmarširan narednik, prelevljen za stara leta v sodnega slugo. Tako jih vidi pred sabo in njo vmes. Mlad je, zdrav, in koder hodi, išče žensk. Prisede in oče in mati sta vesela in si mislita: Nemara vzame eno z najinih ram. Drugi večer, tretji večer sta že skupaj in vsi njeni pogoji se zlivajo v en sam stavek, ki ga sliši vedno in vedno: Če me boš res poročil.

To vse se godi v tesnem predmestju, kjer diha iz vsake hiše drugače zoprni smrad, kjer leži nad žarečo cesto večna sopara, kjer odpada listje tistim redkim kostanjem in grmom, ki tvorijo skromen „park“, že v mesecu juniju, zamorjeno od praha, ki se dviga z ulic na strehe in drevje.

Doma pa je sijaj solnca širok in bogat in kakor zdravje, ki se vali iz gozda v gozd, z zelenega hriba na zeleni hrib in z rož ene doline na rože druge, še lepše in prostranejše. Tam živi Lena, zala in košata soseda. Smeje se na vsa usta in pravi, da se zato meni ž njim, ker ga ima rada, a na poroko niti ne misli. Kaj je njej treba ravno poroke, ko so njene razmere tako prostrane in sijajne!

Srakoš dvigne malo glavo in posluša. Žena je zaspala. Luč, ki sega s ceste skozi obe okni, razsvetljuje sobo kakor prej. Tudi otroci v sosednji sobi že spijo. Zunaj pa so ceste nemirne, sem in tja hodijo po njih moški in ženske in zdaj pridrve od tukaj, zdaj od tam veseli glasovi navdušenja, glasni klici, da naj živi svoboda in v njej svoboden narod.

Srakoš zleze s postelje, zavije se v staro pelerino in sede v kot zofe. Sključen in plešast strmi v okno, suha kolena je prekrižal in na stopala je nataknil stare brezpetnike.

— Kako sem mogel? se šepetaje vpraša in misli pri tem na svoje otroke. Tišči si ušesa, kakor bi ne hotel slišati nečesa groznega, kar kričijo vanj ti temni koti in te mrzle stene. Čegav sem jaz, se plašno vpraša in odgovori si počasi in razločno: Narodov! Nato sikne med zobmi:

— Čegavi so otroci?

In spet si odgovori:

— Narodovi so!

Z obema rokama se drži za glavo, vstane, hodi sključen po sobi kakor strašilo in si ne more najti mesta.

— Narodovi so!

Obstane ob oknu, gleda na cesto, vidi gručo ljudi, ki vihti trobojnice in poje:

„Hej, Slovani, naša reč slovanska živo klije . . .“

Moški so odkriti, pojo kakor v cerkvi, kakor bi molili.

Srakošu se zamočijo oči, solze se mu udero, prekriža roke in tudi sam moli:

„Hej, Slovani, naša reč slovanska živo klije,
dokler naše verno srce za naš narod bije.“

Tako Srakoš moli in joče, joče in moli, da prebudi ženo.

— Kje pa si, ga vpraša. Kaj pa je?

Toda on se ne da motiti. Kakor v najsvetejši molitvi je zamaknjen, solze mu teko po licih in kapljejo predenj na tla. Zunaj pojo sveto in blaženo in on poje ž njimi:

„Bratje, mi stojimo trdno kakor zidi grada,
črna zemlja naj pogrezne tega, kdor odpada!“

Žena je med tem časom vstala, ogrnila ruto in šla klicat sina in hčer.

Sedaj stoje na pragu sosednje sobe in ga gledajo. Sin se tišči v stari očetovi suknji, ki mu sega prav do tal. Hči je v sami srajci in sklepa roke na razgaljenih prsih.

Gruča zunaj drži kvišku trobojnice, moški so odkriti in vsi pojo naprej pobožno in mogočno:

— Lepa naša domovina,
oj junaška zemlja mila,
stare slave dedovina,
da bi vedno častna bila!

Tudi Srakoš poje. Naenkrat vstane, odpre okno in poje na ves glas. Ko je pesem pri kraju, zamahne s suho roko in pozdravi:

— Dober večer! Živela Slovenija, živela Jugoslavija, živela svoboda!

Gruča na cesti se okrene, vsi mu mahajo s trobojnicami in vsi mu enako odgovarjajo.

— Toni, ga pokliče žena in mu pravi po nemško: Kaj pa delaš, kaj pa ti je?

— Bolan je, določi sin.

Srakoš jih pogleda, zapre okno in sede na postelj.

— Kdor ni z menoj, pravi, lahko gre. Kdor ne čuti po moje, ga ne maram. Ločimo se v miru!

— Slišiš, vpraša hči in razlaga, kaj oče misli.

— Ubogi mož, zastoče žena in stopi bliže.

— Pij malo vode!

4.

Drugi dan slavi narod svoje osvobojenje. Vse hiše so v zastavah, povsod plapolajō samo slovenske, srbske in hrvatske trobojnice. Več ni avstrijskih orlov nad uradi, nikjer ne najde več oko nemškega napisu. Meščani, stari, dobri možje, hodijo okrog, gledajo in gledajo in ne morejo verjeti lastnim očem. Z justične palače vihra slovenska trobojnica, s palače nekdanje vlade istotako, iz hiše, kjer je zatirala nekoč nemška policija narod, ravnotako trobojnica, dolga, prostrana, valujoča v vetru.

Že od zgodnjega jutra so trgi in ulice polne prebivavstva. Vse hiti, da se izreče enkrat za tisto, kar je ležalo vedno v srcu, pa ni smelo nikoli na dan. Starci gredo, mladina, možje, žene, dekleta, otroci. Iz predmestij in bližnje okolice zvone vozovi, vsi v zelenju in zastavah. Na njih sede dekleta in fantje v narodnih nošah, harmonika se smeje na vsa usta, nekje igra godba „Naprej zastava Slave,“ od nekod brne tamburaši, jahači vriskajo na zalitih konjih, katerim so vpletla dekleta v grive nešteto narodnih trakov.

Prične se pomikati sprevod. Ulice in ceste in trge je zalilo morje navdušenja. Človek ne ve, kdo vse poje in kriči, toda zdi se mu, da vzkrikajo tudi ceste, zidovi ob straneh, drevje, strehe, trotoarji in mostovi: živela, živela svoboda!

Kamor se ozreš, vidiš v očeh solze. Ta jih hoče prekričati, oni si jih skrivaj otira za naočniki, ta jim pusti, da mu kapljejo v sive brke in sivo brado. Naj tečejo solze sreče, veselja in vstajenja!

Tisti tam, ki teče ob sprevodu, ki drži v rokah pet papirnatih zastavic in ž njimi maha in pozdravlja na levo in na desno, je Peter Srakoš. Obrit je, kar ni njegova navada, klobuk ima bolj na tilniku kakor na glavi, krajci od suknje se love v vetru za njim in od spehanosti in razburjenosti je njegov obraz ves rožnat. Teče, teče, preteče sprevod in zavije v ulico, kjer stanuje. Hiti po stopnicah, hrupno zvoni, stopi v predsobo in kliče vse po vrsti.

— Sèm, vsi sèm, hitro sèm!

Ko vidi vse, dvigne trobojnico in pogleda vsakemu posebe v oči.

— Ná, iztegne nato desnico, prisezi mi nanjo zdaj ti, žena!

— Ná, hči, hiti naprej, in ti, sinko moj.

Nihče se je ne dotakne, vsi umaknejo roke in obraze.

— Ná, kliče še Mimici, poljubi vero svojega očeta!

Mala deklica stori, kakor je videla očeta: z obema ročicama pritisne zastavico na srce, potem jo pritiska s plosko roko na svoja češnjeva usteca in poljubuje.

— Enega samega otroka imam, pravi Srakoš, in sivo mater imam, a drugega nikogar. Zbogom tedaj, pojdite, kamor vas ženejo misli, in pišite mi, da vam pošljem denarja po zakonu.

Na steni visi suknjica male Mimice. Sname jo, obleče vanjo deklico, vzame jo v naročje in odide z vsemi petimi zastavami. Hiti po ulici na cesto, koder prihaja sprevod, stopi v vrsto. stisne v ročico deklici zastavico, a sam drži štiri in maha ž njimi na levo in desno.

— Živela Jugoslavija, kliče in Mimica vzklika za njim: Zivela Ugoslavija!

Kakor vihar polje navdušenje od leve in desne, kakor reke se vale pobožne himne, ki jih pojo ti nešteti in srečni zbori osvobojenih in odrešenih. Zvonovi zvone, godbe igrajo, topovi grme, a vse mesto je ena sama neskončna pesem navdušenja in sreče.

Gredo mimo glavne cerkve in tam stoji sključena, slabovidna ženica, upira svoje vodene oči v sprevod in nekoga išče in išče. Zdaj ga je zagledala, Srakoševa mati je. Zagledala je sina, o katerem je mislila, da je utonil med tujci. Vidi ga, rine se med mladino, njeno zgubano lice je rdeče in vedro, prerije se skozi vrsto in gre naravnost k njemu. Prime se ga za suknjo, da laglje dohaja, in kima mu, češ, tako je prav, tako je prav. Vzame mu iz roke zastavico, vihti jo in kliče in poje z drugimi vred.

— Zivela Ugoslavija! vzkrika Mimica.

— Le še tako reci, jo bodri starka, le še tako reci!

In vsi prično peti široko, pobožno in blaženo svete slovanske himne.

Tako gredo in se oklepajo drug drugega: mati sina čez križ, sin matere okoli ram, Mimica očeta, ki jo nese na levi roki, okoli vratu.

Oblaki se pretrgajo in solnce jih pozdravi ter se jim nasmeje s svojim neskončnim sijajem.

Gustav Strniša:

Gore.

Gore — ponosne device, a skale —
grudi v vetru okamenele,
v solnčnem žarenju so zablestele
in onemele v temini noči.

Vdovice skromne — njivice male:
v smehu boječem nizko brstičje,
in ob mejici gosto grmičje —
Svoj blagoslov že vigred deli —

Plan nedosežna — mrtve oči
srkajo solnčne žarke — življenje;
tu in tam veter za hip oživi
bilke — trepalnice in hrepenenje
v kapljicah — solzah po polju rosi —